

Τούτο ὡς Νοῦς ἔχει ὡς σκοπὸν νὰ δεσπόζη καὶ νὰ ὀδη-
γῆ τὴν ψυχὴν διὰ νὰ καταπολεμῆ τὰς ἀδυναμίας καὶ κακίας
αἵτινες ἐπικαθήσασαι ἐπὶ τῆς ψυχῆς, κατέστησαν αὐτὴν γεώδη
καὶ πλήρη ἀδυναμιῶν ἐκ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ καὶ θυμοειδοῦς αὐ-
τῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διὰ νὰ ἀπσπασθῆ ἐπιβάλλεται ὁ διὰ
τῆς φιλοσοφίας καὶ μελέτης ἐξαγνισμὸς καὶ ἡ ἐπαναγωγὴ
αὐτῆς εἰς τὴν πηγὴν ἐξ ἧς προήλθεν, ἄλλως θὰ ἀπαιτηθῆ σει-
ρὰ ὀλόκληρος κατὰ Πυθαγόρειον τρόπον, διαδοχικῶν ἐνσω-
ματώσεων ¹ πρὸς τελικὴν ἀπολύτρωσιν τῆς ψυχῆς.

Ἄπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ ψυχὴ θεωρεῖται ὡς καὶ πα-
ρὰ τοῖς Πυθαγορείοις δεσμῶτις τοῦ σώματος, ² ὁ δὲ θάνατος
ἀπελευθέρωσις αὐτῆς. ³ Ἡ ἀπελευθέρωσις ὁμῶς αὕτη δύναται
νὰ πραγματοποιηθῆ διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ μελέτης.

18 Φύσις Ἀνθρώπου. Ψυχὴ Νοῦς.

Εἶδομεν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τμῆμα τῆς «Ἰδέας
τοῦ ἀγαθοῦ» εἶναι ἀθάνατος, παρασκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀγε-
νήτου Θεοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ
Παντός, ⁴ ἥτις τεθεῖσα εἰς τὸν ἄνθρωπον κατέστησε καὶ αὐτὸν
ζῶσαν, δρῶσαν καὶ εὐδαίμονο ὑπαρξιν, ὡς κατέστη ζῶν, δρῶν
καὶ εὐδαίμων ὁ κόσμος ἔνεκα τῆς ἐν αὐτῷ ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς
μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ Νοῦ. Οἱ Πυθαγόρειοι παρεδέχοντο τὸ Λογι-
στικόν, τὸν Νοῦν ὡς κατοικοῦντα ἐντὸς τῆς ψυχῆς διὰ νὰ ἄρχῃ
τοῦ θνητοῦ μέρους.

Καὶ ὁ Πλάτων παραδεχόμενος τὴν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ
ἐμπνέουσαν ζωὴν εἰς τὴν ὕλην, θεωρεῖ τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ὑπαρ-
ξιν τοῦ Νοῦ ἐν αὐτῇ, αἰτίαν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἐξελίξεως
καὶ τελειοποιήσεως. ⁵

Εἶδομεν ὅτι παρὰ Πλάτωνι ὁ Νοῦς εἶναι αἰώνιος, ἄφθαρ-
τος ὡς πάντοτε μένων ἀμετάβλητος, τοῦ ὁποῦδ' ὁμῶς ἡ κατα-
νόησις ἐκφεύγει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου λογισμοῦ, δυνά-
μενος μόνον νὰ συλληφθῆ εἰς τὸν νοητὸν καὶ ὄνειρώδη κόσμον
τῆς Ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ἀπόλυτον «καλόν, σοφόν, ἀγαθόν
καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι τοιοῦτον». ⁶ Κατ' αὐτὸν ὁ Νοῦς, ἡ νοοῦσα
καὶ διακυβερνώσα τὸ σύμπαν Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι τῆς αὐ-
τῆς μὲ τὸν ἑαυτὸν του φύσεως καὶ προγενέστερος τῆς συν-
τάξεως τῆς ὕλης, συμπίπτων μὲ τὸν χρόνον. ⁷

¹) Πλάτ. Τίμ. 41-42.

²) » Φαίδ. 67 c.

³) Αὐτόθι 67 c.

⁴) Πλάτων Τίμ. 41.

⁵) » Φαίδρ 78. Τίμ. 28 c, 48, 51, 52.

⁶) » » 246.

⁷) » Τίμ. 39.

Εΐδομεν ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι θέτοντες ὡς λυδίαν λίθον τὴν κατάκτησιν τῆς εὐδαιμονίας, ἧτις συνίσταται εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἡμῶν τελειοποίησιν, διήρουν τὰ «λόγον ἔχοντα» ὄντα εἰς «αὐτοτελή» ἢ ἀφ' ἑαυτῶν τέλεια, μὴ ἔχοντα συνεπῶς ἀναγκὴν ἐξωτερικῆς βοήθειας πρὸς τελειοποίησιν, ὡς ὁ Θεός, καὶ εἰς μὴ ἀφ' ἑαυτῶν τέλεια, ὡς ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ Πλάτων προκειμένου περὶ Θεοῦ λέγει: «Ἀπὸ τοῦ θεοῦ κανεῖς δὲν φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ σοφός. Διότι εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ τοιοῦτος». ¹ Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεός καὶ τὰ ἀφορώντα αὐτὸν ἔχουν καθ' ὅλα ἀρίστυα, διὰ τοῦτο οὗτος δὲν εἶναι ἐνδεής οὐδενὸς ἀγαθοῦ οὔτε κάλλους οὔτε ἀρετῆς. ² Ἐπειδὴ ὠταύτως εἶναι οὗτος κατὰ πάντα ἀγαθός καὶ αἷτιος παντὸς ἀγαθοῦ, ³ καθ' ὅλα δίκαιος ⁴ καὶ αἰώνιος ὡς καλῶς ἔχων διὰ τοῦτο εἶναι αὐτάρκης καὶ ἐπαρκεῖ διὰ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ ὡς κρείττων, εἰς τὴν παγκόσμιαν ἀρμονίαν. ⁵ «Ὡς ἔχων δὲ ἐντὸς τοῦ τὸ ἀπόλυτον κάλλος, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα» καὶ «ζῶν, μόνον πρὸς ἑαυτὸν ὁμοῖος, μὴ ἔχων ἀνάγκην οὐδενὸς πρὸς τελειοποίησιν εἶναι ἐκδήλωσις τῆς αὐταρκειᾶς καὶ τελειότητος». Ἐχομεν ἐπομένως καὶ ἐνταῦθα συμφωνίαν μὲ τοῦς Πυθαγορείους.

Εΐδομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀρχικῶς τέλειος ὢν, ὡς ἐξεληθὼν ἐκ τελείου δημιουργοῦ ⁶ κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ ἀτελής ⁷ ἔνεκα τῆς γεινιάσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μετὰ τῆς ὕλης, ἔχων ἀνάγκην πρὸς τελειοποίησιν τοῦ πολλῶν παραγόντων, ἐκ τῶν ὁποίων κυριώτεροι εἶναι:

α) Ἡ ἀγαθὴ φύσις: ἦτοι ἡ μνημονικὴ, ἡ εὐγενὴς καὶ θεληματικὴ φύσις, ἡ ὁποία ἀφ' ἑαυτῆς αἰσθάνεται κλίαιν καὶ ἀγάτην πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ καλοῦ ⁸ καὶ εἶναι κατάλληλος πρὸς τοῦτο καὶ

β) Τὸ καλὸν καὶ ἐπαιδοκομητικὸν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς τελειοποιήσεως περιβάλλον, ἧτις δημιουργεῖται διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ οἰκογενείας ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Ὁ Πλάτων, ὡς βλέπομεν, ὡς καὶ οἱ Πυθαγόρειοι παρεδέχετο δύο κατηγορίας ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν πρῶτοι εἶναι «φύσει ἀγαθοί», ἔχοντες τὰ πρὸς τελειοποίησιν αὐτῶν μέσα, παρουσιάζοντες εὐφορον ἔδαφος πρὸς πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν. Αὐτοὶ ἀκριβῶς πρέπει πάση θυσίᾳ

¹) Πλάτ. Συμπόσ. 203c.

²) » Πολιτ. 389.

³) » » 379.

⁴) » » 380.

⁵) Τίμ. ὁλοκρὸς 94-95.

⁶) Πλάτ. Τίμ. 36

⁷) Αὐτόθι 28c.

⁸) Πλάτ. Πολιτ 481c

νά τύχῳσι μεγίστης μερίμνης ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας καὶ λίαν ἐπιμελοῦς ἀγωγῆς. Διότι ἐὰν οὗτοι παραμεληθῶσιν εἶναι ἱκανοὶ ὡς ἀντικοινωνικοὶ παράγοντες νά διασείσωσι καὶ αὐτὰ τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας καὶ νά ἀνατρέψωσιν αὐτὴν ταύτην τὴν Πολιτείαν.¹ Διότι αἱ ἀγαθαὶ φύσεις παραμελούμεναι ἀποβαίνουν ἐγκληματικά.

Οἱ δὲ ἄλλοι εἶναι ἐκ φύσεως οἱ πνευματικῶς ὑστεροῦντες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νά ἐλπίζῃ τις τίποτε τὸ σοβαρὸν. Πλὴν καὶ οὗτοι ἔχουν κάποιον προσόν, τὸ ὁποῖον, ὅταν διαγνωσθῇ, δύναται νά καλλιεργηθῇ, καὶ νά μεταβάλλῃ καὶ τοὺς εἰς θετικὰς καὶ ὠφελίμους κοινωνικὰς μονάδας.²

Ὁ Πλάτων ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν χρησιμοποίησιν ὄλων ζητεῖ νά μετατρέψῃ «τοὺς φύσει ἀγαθοὺς» εἰς «κατὰ βίον τελείους», εἰς ἐπιστήμονας τῶν ἀφορώντων τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τοιαύτην ζητημάτων, εἰς φρονίμους,³ τῶν ὁποίων ἀρετὴ εἶναι ἡ ἱκανότης πρὸς διάγνωσιν τοῦ πραγματικοῦ καὶ μὴ πραγματικοῦ καὶ ἐπομένως τῆς ἀληθείας, πρὸς τὴν ὁποίαν ὀρμεμφύτως φέρεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, θελγομένη ἀπὸ τὴν ἀναπόλησιν τοῦ θείου καὶ τελείου κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἄλλοτε ποτε εὐρέθη καὶ τοῦ ὁποίου χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἀπόλυτος ὠραιότης, ἀγαθότης καὶ σοφία.⁴

Ἡ ψυχὴ λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπειδὴ τρέφεται μόνον διὰ τῶν στοιχείων τούτων, τὰ ὁποῖα δίδουν τὴν γνῶσιν τοῦ πραγματικοῦ, ἐνῶ διὰ τῶν ἀντιθέτων πρὸς αὐτὰ στοιχείων, «τοῦ αἰσχροῦ καὶ κακοῦ» καταστρέφεται τελείως, διὰ τοῦτο πρέπει νά στραφῇ ἡ φροντίς τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας εἰς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν καταλλήλων μέσων, διὰ τῶν ὁποίων θά ἐπανακτηθῶσιν τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεία τῆς «Ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ», εἰς τὸ ὁποῖον κατατείνων καὶ ἀφοσιούμενος ὁ ἄνθρωπος θά κατορθώσῃ διὰ τοῦ καθαροῦ λογισμοῦ νά διαγνώσῃ ὡς εἰς κάτοπρον ἑαυτὸν⁵ νά εὐρεθῇ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, εἰς τὸν ὄνειρώδη κόσμον τῶν Ἰδεῶν εἰς αὐτὸ τὸ «γνώθι σαυτὸν».

19. Αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Θεία καταγωγὴ αὐτοῦ.

Πυθαγόρειοι θεολογοῦντες παρεδέχοντο ὡς εἶδομεν τὸν ἄνθρωπον αὐτεξούσιον καὶ κύριον τῶν ἰδικῶν του πράξεων ἱκανὸν ἐὰν θελήσῃ, νά γνωρίσῃ τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς «ἐνεφύ-

1) Πλάτ. Πολιτ. 491c.

2) Αὐτόθι.

3) » 495b.

4) Πλάτ. Φαίδ. 78. 81, 84, 79 κλ π.

5) Τίμ. ὁ. Λοκρὸς 98.

τευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τοιαύτην διάθεσιν» ὥστε νὰ ἔχη δ-
 λην τὴν εὐθύνην τῶν πράξεων του. ¹ Καὶ ὁ Πλάτων λέγει τὰ
 ἴδια περίπου, ὅτι δηλαδή ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπόρ-
 ροια τοῦ θείου πνεύματος, ὅπερ ἐσπάρη ὡς εἰς γῆν, εἰς τὸν
 ἐγκέφαλον, τουθ' ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη πα-
 ρεδέχετο ὡς κέντρον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὸν ἐγκέφαλον ὅ-
 στις εἶναι καὶ ἡ μόνη κατάλληλος ὕλη καὶ χώρα τοῦ ἀνθρωπί-
 νου σώματος διὰ νὰ δεχθῆ τὸ κύριον μέσον τῆς νοήσεως, ἥτις
 καὶ μόνη κανονίζει τὸν ψυχικὸν μας κόσμον. Ἡ νόησις αὐ-
 τὴ εἶναι Θεὸς ἐντὸς ἡμῶν, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκεν ² με-
 τὸ δικαίωμα πλήρους ἀνεξαρτησίας καὶ ἀπολύτου παρὰ τῷ ἄν-
 θρώπῳ ἐλευθερίας, πράγμα τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον
 ὑπεύθυνον τῶν ἰδίων του πράξεων. ³

Καὶ ὅπως οἱ Πυθαγόρειοι μετὰ τῶν Ἐλεατῶν ὑπεστήρι-
 ζον τὴν θείαν τοῦ ἀνθρώπου καταγωγὴν καὶ συγγένειαν, οὕ-
 τω καὶ ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν τὰς ὀντολογικὰς Σωκρατικὰς
 ἀρχὰς ἔλεγεν: «Ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας μας, ἥτις εὕρισκε-
 ται εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ Θεὸς φαίνεται ὡς νὰ μᾶς ἔλκη πρὸς τὰ
 ἑπάνω καὶ ὡς νὰ εἴμεθα ὄχι γήινον ἀλλ' οὐράνιον φυτόν». ⁴
 Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ὡς ὑπεστήριζον καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ἀ-
 πό τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα
 ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὀρθία στάσις του, «φέρεται καὶ ἔλκεται ἐκεῖ
 ὅπου ἐγινε ἡ πρώτη γένεσις τῆς ψυχῆς», διότι «ὁ Θεὸς ἀφ' οὗ
 τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρωπίνου ὀρ-
 γανισμοῦ ἐκρέμασε πρὸς τὰ ἄνω ἔδωκεν ὀρθίαν στάσιν εἰς τὸ
 σῶμά» ⁵ μας ὡσεὶ ἐκ Θεοῦ ἐξαρτώμενον. Διὰ τούτων οἱ θεολο-
 γοῦντες φιλόσοφοι, εὐφυολογοῦντες λίαν ἐπιτυχῶς, συνεχίζον-
 τες τὰς περὶ θείου σπινθηρος ⁶ παλαιὰς Ὀρφικὰς δοξασίας, ὑ-
 πεστήριζον τὴν ἀρχὴν καθ' ἣν τὸ ὅμοιον τείνει νὰ πλησιάσῃ καὶ
 νὰ συμπέσῃ πρὸς τὸ ὅμοιον ὡς συγγενές, ὅτι ὁ ἄνθρωπος λόγῳ
 τῆς πνευματικῆς του μετὰ τὸν Θεὸν συγγενείας ζητεῖ φυσιολογι-
 κῶς καὶ ὀρμεμφύτως νὰ τελειοποιηθῆ μετ' αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀκριβῶς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς πνευματι-
 κῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐνατενίσεως καὶ δραματισμοῦ, ἐπειδὴ ἡ πνευ-
 ματικὴ διαύγεια παρεμποδίζεται εἰς τὸ ἔργον τῆς διακρίσεως
 τῆς ἀληθείας, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἔλκεται
 ἐπιβάλλεται ὅπως τὸ πνεῦμα βοηθηθῆ νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν
 ἀλήθειαν, παραμεριζομένων καὶ καταπολεμουμένων τῶν πά-
 σης φύσεως ἐμποδίων ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας.

¹) Ἰδε ἀνωτέρω σελ. 24.

²) Πλάτ. Τίμ. 73b.

³) » » 73c

⁴) » » 90.

⁵) »

⁶) Ἡσιοδ. Θεογ 230'

20. Ἔργον παιδευγούσης Πολιτείας.

Ἐπιβάλλεται ἐπομένως ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἡ ἀγωγή νὰ χαραττη ὀρθοὺς δρόμους καὶ κατευθύνσεις, νὰ διαπλάττη ὀρθὰ καὶ εὐγενῆ ἰδανικά, ἐὰν θέλη καὶ οἱ τρόφιμοὶ τῆς νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης μικρότητος καὶ κακίας. Διότι «εἰς ἐκεῖνον μὲν ὅστις ἔτυχε νὰ ἔχη συναντηθῆ εἰς τὴν ζωὴν του μὲ ἐπιθυμίας καὶ φιλονικίας καὶ ὅστις κυρίως ἀσχολεῖται περὶ αὐτὰς εἶναι ἀνάγκη ὅλαί του αἱ δοξασίαι νὰ εἶναι θνηταὶ καὶ περισσότερο μάλιστα τοιαῦται ὅσον περισσότερο αὐτὸς ὑπῆρξεν εἰς τὴν ζωὴν του θνητός· καὶ εἶναι ἀνάγκη αἱ δοξασίαι του αὐταὶ νὰ μὴ ὑπολείπωνται αὐτοῦ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον, ἀλλὰ νὰ προσαρμόζωνται τελείως πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι εἰς αὐτὸν ἔχει αὐξηθῆ μόνον τὸ θνησιγενές στοιχεῖον» εἰς βάρους τῶν λοιπῶν, «ἐνῶ εἰς ἐκεῖνον ὅστις κατέχεται ἀπὸ τὴν φροντίδα τῆς παλυμαθείας καὶ ἀσχολεῖται μὲ ἀληθεῖς γνώσεις καὶ ἔχει καταλλήλως γυμνασθῆ, ὥστε νὰ θεωρῆ ὡς ἀθάνατα καὶ θεῖα ὅσα θὰ ἠδύναντο νὰ ἐργῶνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίητος, καθ' ὅσον δύναται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις νὰ συμμετάσχη ἀθανασίας, κανὲν μέρος τῆς ψυχῆς νὰ μὴν ὑστερῆ. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς πάντοτε περιποιεῖτο τὸν Θεὸν καὶ εἶχε αὐτὸν ἐντός του καλῶς κεκοσμημένον σύνοικον, διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶναι ἀνάγκη οὗτος νὰ εἶναι κατ' ἐξαιρέσιν εὐτυχής». ¹ Περὶ τοῦτου θὰ ὁμιλήσωμεν ἐκτενέστερον εἰς τὸ κεφάλαιον Φύσις καὶ θέσις λογιστικοῦ.

21 Ἀπόπειρα πρὸς ἄνοδον εἰς νέους κόσμους.

Ὁ Πλάτων λαμβάνων ὑπ' ὄψει του τὰς δύο ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς, τὴν ὕλιστικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν, ἐπεξηγῶν τὴν μορφήν καὶ τὴν οὐσιαστικὴν αὐτῶν ἐκδήλωσιν ἐμφανίζει τὴν αἰτίαν τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ζητῶν νὰ δημιουργήσῃ ἄνθρωπον πολίτην κατάλληλον διὰ τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς οὐτοπιστικῆς του Πολιτείας.

Δύο ὁδοί, δύο παρ' αὐτῷ τρόποι ὑπάρχουν α) ὁ πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ ἐπομένως πρὸς τὴν ἀπάτην, β) ὁ πρὸς τὸ φαινόμενον καλόν, καὶ γ) ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν διὰ τῆς μελέτης ἀποκτωμένην, ἥτις ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συνοίκησιν ἐν ἡμῖν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὴν πηγὴν πάσης γνώσεως, ἥτις καὶ μόνη δημιουργεῖ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ζητεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς τροφίμους του κάθε ταπεινὸν καὶ ἰδιοτελές ὕλιστικόν κίνητρον, νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ

¹) Πλάτ. Τίμ. 99. Πρὸβλ. καὶ Γοργίαν 470b, 493c, 603b, Συμπόσ. 202c, 204c.

έγκαταλείψουν πᾶσαν μὲ τὴν ὕλην ὀπισθοδρομικὴν καὶ ἄδικον ἔνασχόλησιν, διότι θέλει νὰ δημιουργήσῃ ἓνα κόσμον ἄνευ ὕλικου ἀτομικοῦ ἐρείσματος. Αἱ σκέψεις καὶ ἡ μέριμνα τοῦ Πλάτωνος εἶναι πῶς ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀναβιβασθῇ εἰς τὸν ἰδανικὸν τόπον τῆς Πολιτείας του. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο πρέπει νὰ διέλθῃ προηγουμένως ἀπὸ τὸ καθαρτήριο πῦρ τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας. Ἡ ἰδέα τοῦ ὄντως ὄντος εἶναι αὕτη ἡ θεία, ἡ οὐράνιος ἄρμονία καὶ Πολιτεία ἐπομένως, ἥτις ὡς εἴπομεν εἶναι ἡ ἀποκορυφωσις τοῦ θείου πνεύματος. Τὸ δὲ ἄτομον δημιουργοῦν ἐπίγειον Πολιτείαν, ἀντίγραφον τῆς θείας, ὀφείλει νὰ γίνῃ ἀνώτερον ἑαυτοῦ, δεσμεῦον διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου πᾶν γήϊνον καὶ ἰδιοτελές στοιχεῖον. Διότι μόνον οὕτω θὰ κατορθώσῃ νὰ γνωρίσῃ, νὰ εἶδῃ ὡς ἔλεγον καὶ οἱ Πυθαγόρειοι τὸν Θεὸν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν «σύνοικον δαίμονα», νὰ εὐτυχήσῃ διὰ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως.

22. Ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ ἠθικὴ τελείωσις ὡς σκοπὸς τῆς ζωῆς καὶ παιδείας.

Εἶδομεν ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι ἐθεώρουν τὸν ἀνθρώπινον βίον «σύστημα πράξεων» καὶ ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἦτο καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς, ὅστις, ἐπειδὴ δὲν ἐπραγματοποιεῖτο παρὰ μόνον ἀπὸ ἀνθρώπους «κατὰ βίον τελείους», οἵτινες γίνονται τοιοῦτοι μόνον διὰ τῆς γνώσεως, τῆς φρονήσεως τουτέστι, διὰ τοῦτο καθῆκον τῆς Πολιτείας ἦτο νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους φρονίμους, σοφοὺς, γνώστας τῶν ἀφορώντων τὴν ζωὴν ζητημάτων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Πλάτων συμφώνως πρὸς τὰς ὀντολογικὰς αὐτοῦ θεωρίας, ὑπεστήριζεν, ὅτι ἡ μὲν ὕλη εἶναι πηγὴ παντὸς κακοῦ καὶ ἀτελείας, ἡ δὲ λογικὴ ψυχὴ καὶ ὁ ὑπὲρ τὴν αἴσθησιν ἀόρατος καὶ νοητὸς κόσμος τῶν ἰδεῶν εἶναι ἔδρα καὶ ἐστία παντὸς ἀγαθοῦ καὶ τελείου, διὰ τοῦτο ἡ ἀληθῆς εὐδαιμονία ἥτις προέρχεται ἀπὸ τὴν γνώσιν, τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν πρόνοιαν, εὐρίσκεται ὄχι εἰς σωματικὰς ἡδονὰς ἀλλ' εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀρετὴν, διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνον ἡ ψυχὴ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ πᾶσαν ἄτοπον ἐπιθυμίαν, σωματικὴν ὄρμην καὶ ἐνόχλησιν. Ἡ ψυχὴ ἐλευθερουμένη ἀπὸ τὰς παραλόγους ταύτας ὄρμὰς καὶ ἐπιθυμίας, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ ταπεινὰ ὕλιστικά δεσμά, προσεγγίζουσα καὶ ἐξομοιουμένη οὕτω καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν μὲ τὸν Θεόν. Ἡ προσέγγισις δὲ αὕτη ἐπιφέρει τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς.

Ἡ ἀγωγή καὶ ἡ παιδεία καλοῦνται διὰ τῶν στοιχείων

1) Πλάτ. Θετίτ. 155x, Φκίδ. 62-77, Πολιτ. 554c, 609.

των, διὰ τῶν δυναμένων νὰ παρασχεθῶσι εἰς τὸν παῖδα πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν μέσων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς εὐδαιμονίας εἰς τὸν τελικὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς, ὅστις εἶναι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, ἐξυπονοῶν τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τελειοποίησιν, τὴν κατ' ἐπιστήμην ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὁ Ἀριστοτέλης συστηματικώτερος καὶ μὴ ἀπομακρυνόμενος τῆς τεθείσης ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων καὶ τοῦ Πλάτωνος βάσεως περὶ εὐδαιμονίας λέγει ὅτι ὁ Νοῦς, ὅστις εἶναι φυσιολογικὸν ἐν ἡμῖν στοιχεῖον, ὠριμάζον μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἡλικίας, ἔχει εἶναι αὐτόχρομα ἐπιστήμη, καὶ ἐπομένως ἀλήθεια. Ἐνεργῶν δὲ ὡς ἀλήθεια «εὖ πράττει». Διὰ τοῦτο ὁ Νοῦς καὶ ἐπομένως ὁ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ διατελῶν ἄνθρωπος εὐρίσκεται «ἐν εὐπραξίᾳ» καὶ ζῆ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ ὁποῦ τὸ χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ «εὖ ζῆν», ἢ εὐδαιμονία.

Ἡ εὐδαιμονία ἐπομένως εὐρίσκεται μόνον εἰς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργειαν, μένοντος ἀνεπηρέαστου ἀπὸ πάσαν σωματικὴν ἐπιθυμίαν καὶ διαμάχην, διατελοῦντος δὲ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀρετῆς, ἣτις εἶναι σύνολον πνευματικῶν δεξιοτήτων τῆς ψυχῆς, αἵτινες ὑποβοηθοῦν αὐτὴν εἰς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Ἡ εὐδαιμονία ὁμῶς αὕτη συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρετὴν. Εἶναι ἐπομένως αὕτη αὐτόχρομα ἀρετὴ. Διότι ἡ ἀρετὴ ἔχει ὡς ἀπαραίτητον ὄρον τὴν γνῶσιν, ἣτις ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ὀρθὴν, τὴν δικαίαν δηλαδὴ καὶ τὴν ἀρμόζουσαν πρᾶξιν, εἰς τὴν ἐνάρετον ζωὴν. ⁸

Γίνεται πλέον καταφανὲς ὅτι ὁ Πλάτων θέλει καὶ ἐπιείγεται νὰ ἐντάξῃ παντοῦ τὴν γνῶσιν, νὰ πλαισιώσῃ παντοῦ τὴν ἀρετὴν, ⁴ τὴν εὐδαιμονίαν. Ὁσφραίνεται καὶ μεθύσκειται ἀπὸ τὸ θεῖον ἄρωμα τῆς ἀληθείας. Φρονεῖ ὅτι τὸ γνωρίζειν εἶναι ὑπάρχειν. Διότι ὡς ἔλεγε πλανᾶται ἐκεῖνος, ὅστις ταυτίζει τὰ ὅμοια ἐκλαμβάνων αὐτὰ ὡς ἴδια, ὡς τὰ αὐτὰ καὶ δὲν δύναται νὰ διακρίνη τὰ ἰδιαίτερά των στοιχεῖα.

Φρονῶν δὲ ὅτι αἱ ἐν τῷ ἀτόμῳ καὶ τῇ Πολιτείᾳ πλάναι ὀφείλονται εἰς τὴν σύγχυσιν ταύτην, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται αἱ ἀποτυχίαι, καταργῶν τὴν ὑποκειμενικὴν γνῶσιν τοῦ Πρωταγόρου λέγει: Ἡ γνῶσις ἀνήκει εἰς τὸ πραγματικῶς ὑπάρχον. Διότι ἐὰν στρέψωμεν τὴν προσοχὴν παντοῦ θὰ εἴδωμεν ὅτι τὸ μὲν τελείως γνωστὸν δὲν εἶναι κατ' οὐδένα τρόπον ἄγνωστον. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει. Ἐὰν ὁμῶς ἔχη τοῦτο τι ὥστε ὡς νὰ ὑπάρχη καὶ ὡς νὰ μὴν ὑπάρχη, αὐτὸ

¹) Ἀριστ. Ἠθικ. Εὐδόμ. Α. Ι.

²) Αὐτόθι. Πρβλ. Πλάτ. ΑΧΥ «λογισμοῦ δέ... οἱ πολλοὶ ὅψε ποτέ μεταλαμβάνειν».

³) Πλάτ. Φαίδ. 69α, Πρωτ. 352α, 357c.

⁴) Πλάτ. Πολιτ. Ε. ΙΙ 477c.

θά εύρίσκειται μεταξύ τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος καί μὴ ὑπάρχοντος. Διότι διὰ μὲν τὸ ὑπάρχον ὑπάρχει ἡ γνώσις ἐνῶ διὰ τὸ μὴ ὑπάρχον ἡ ἀγνοία. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ζητήσωμεν μεταξύ τῶν δύο τούτων κάτι τὸ μεταξύ ἀγνοίας καί γνώσεως : τὴν «δόξαν», ¹ ἣτις δὲν ἀντιπροσωπεύει τι τὸ πραγματικόν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν δύναμιν ἐπομένως ὡς ὁ Νοῦς, ἡ γνώσις.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐν τῷ ἀτόμῳ, ἐν τῇ ψυχῇ καί κατ' ἀντιστοιχίαν εἰς τὴν Πολιτείαν, πλάναι ὀφείλονται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς μὴ διακρίσεως, καθ' ἣν τὰ ἄτομα καίτοι βλέπουν πολλὰ ὠραῖα πολλὰ δίκαια, ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ διακρίνουν τὰ πραγματικὰ ὠραῖα, τὰ πραγματικὰ δίκαια καί νὰ ἀκολουθήσουν ταῦτα, ² διὰ τοῦτο καθῆκον τῆς ἀγωγῆς καί παιδείας εἶναι νὰ ἐμφανίσουν τὸ πραγματικὸν ὠραῖον καί δίκαιον καί νὰ τελειώσουν πρὸς αὐτὰ τὴν παιδικὴν ψυχὴν. Διότι μόνον οὕτω ἀπεργάζονται τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ὁλότητος.

23. Φύσις καί θέσις τοῦ Λογιστικοῦ. Ἐπαναγωγή τούτων διὰ τῆς ἀγωγῆς ἐξ ὧν ἐξεπήγασε τὸ θεῖον.

Γενικαὶ ἀρχαὶ ψυχολογίας.

Ἐλέχθη, καθ' ὃν τρόπον εἶδομεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἶναι θεῖα ἀπόρροια τοῦ Νοῦ. Ἐγένετο ἐπίσης λόγος περὶ τῆς ἀρχικῆς φύσεως αὐτῆς, περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τὰς ὁποίας ὑφίσταται αὕτη ἐκ τῆς μετὰ τοῦ σώματος ἐπικοινωνίας τῆς, περὶ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κατανομῆς καί ἐκδηλώσεως τῶν ἰδιοτήτων γενῶν αὐτῆς, τῶν προερχομένων ἠθικῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης, γνώσεως καί ἀμαθείας, ἀποτέλεσμα τῆς κανονικῆς ἢ μὴ ἐκδηλώσεως καί λειτουργίας τῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων.

Ἡ ἐργασία ὅμως αὕτη, μολονότι ἐν αὐτῇ ἀνεφέρθησαν καί γενικὰ θεραπευτικὰ μέσα, θὰ ἦτο ἀτελής ἐὰν παρελείπομεν νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς ἀκριβοῦς συστάσεως καί θέσεως τῶν στοιχείων τούτων ὡς καί τοῦ σκοποῦ τῆς λειτουργίας αὐτῶν καί εἰδικώτερον τοῦ κυριωτέρου αὐτῶν τοῦ Λογιστικοῦ.

Τοῦτο, κατὰ τὸν φιλόσοφον, ὃν ἀπόρροια ὡς ἐλέχθη τοῦ Νοῦ, ἔπρεπε νὰ εὕρη κατάλληλον ἔδαφος εἰς τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν διὰ νὰ σπαρῇ ἢ ἀποτυπωθῇ εἰς αὐτόν.

Ὡς τοιοῦτον ὑπῆρξεν ὁ ἐγκέφαλος καθὰ ἐλέχθη. Διότι ὡς ἐκεῖνος λέγει : «καί τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα οἷον ἄρουραν μέλουσιν ἐξεῖν ἐν αὐτῇ περιφερῇ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασε τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέφαλον ὡς ἀποτελεσθέντος ἐκά».

¹) Πλάτ. Πολιτ. Ε. 478 α b 479 b Πρβλ Riessel 325.

²) Αὐτόθι 479 c-e.

στου ζώου τὸ περὶ τοῦτο ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον». ¹
"Ἀλλαις λέξεσιν : Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ μυελοῦ τὸ ὁποῖον ἐπρό-
κειτο ὡς γῆ νὰ δεχθῆ τὸ θεῖον σπέρμα ἀφοῦ ὁ Θεὸς κατε-
σκεύασε τοῦτο στρογγύλον ὠνόμασεν αὐτὸ ἐγκέφαλον, διότι τὸ
τμήμα τοῦτο τοῦ σώματος ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ κεφαλὴ.

Τὸ θεῖον ἐπομένως καὶ ἀθάνατον τμήμα ὁ Νοῦς, εὑρίσκε-
ται ἐσπαρμένον εἰς τὴν ἐγκεφαλικὴν μᾶζαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ
μόνη κατάλληλος οὐσία καὶ χώρα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος
διὰ νὰ δεχθῆ τὸ μέσον καὶ μοναδικὸν στοιχεῖον τῆς νοήσεως, ἡ
ὁποία ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον κατοικεῖ καὶ ἐδράζεται εἰς τὸν
ἐγκέφαλον.

Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ἡ δεσπόζουσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ
δύναμις, ἐκείνη ἡ ὁποία κανονίζει τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν
ρυθμὸν τοῦ ἀτόμου. Διότι τοῦτο ὡς : «δαίμονα Θεὸς ἐκάστῳ
δέδωκε» ² μὲ τὸ δικαίωμα πάντοτε τῆς πλήρους κυριαρχίας ἐπὶ
τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον κατοικοῦν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς φαίνε-
ται «διὰ τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ ξυγγένειαν ἀπὸ γῆς αἶρειν ἡμᾶς
ὡς ὄντας φυτὸν οὐκ ἔγγειον ἀλλ' οὐράνιον». ³ Διότι ὁ ἄν-
θρωπος ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα ὡς μαρτυρεῖ ἡ στάσις
τοῦ ἐμφύτως φέρεται καὶ ἔλκεται «ἐκεῖθεν ὅθεν ἡ πρώτη τῆς ψυ-
χῆς γένεσις ἔφυ», ⁴ καθ' ὅσον κατὰ τὸν εὐφυολογοῦντα φιλό-
σοφον «τὸ θεῖον τὴν κεφαλὴν καὶ ρίζαν ἡμῶν ἀνακριμανὺν ὀρ-
θοῖ τὸ σῶμα». ⁵

Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος φύσει τείνει πρὸς τὸ
τέλειον ὡς συγγενὲς καὶ γνώριμον εἰς αὐτόν, τοῦ ὁποίου ἡ θέ-
σις ἔναντι τῶν ἄλλων ζώων εἶναι πλεονεκτικὴ καὶ ἔργον τῆς
ἰδιαιτέρας μερίμνης τοῦ θεοῦ τούτου κατὰ τὰς ἐπικρατούσας
θρησκευτικὰς παραδόσεις. ⁶ Αἱ γνώμαι αὗται τοῦ Πλάτωνος
εἶναι ἐβανίσματα τῶν Πυθαγορείων ἀρχῶν περὶ τῆς θείας κα-
ταγωγῆς τῶν ἀνθρώπων περὶ ὧν καὶ ὠμιλήσαμεν.

'Ἀλλ' ἐν τῇ ἐμφύτῳ ταύτῃ τάσει τοῦ ἀνθρώπου πρέπει
οὗτος νὰ ὠθηθῆ διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς πρὸς ἀποφυγὴν ταν-
τὸς ὑλιστικοῦ ἐμποδίου, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ δούλην τὴν ψυχὴν
τῆς ὕλης καὶ ἔρμαιον τῶν ὑλιστικῶν ἀξιώσεων.

Διότι ὡς λέγει : «τῷ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἢ περὶ
φιλονικείας τετευτηκότι καὶ ταῦτα διαπονοῦντι σφόδρα πάντα
τὰ δόγματα ἀνάγκη θνητὰ ἐγγεγονέναι καὶ παντάπασι καθ'
ὅσον μάλιστα δυνατὸν θνητὰ γίνεσθαι, τούτου μηδὲ σμικρὸν
ἐλλείπειν ἅτε τὸ τοιοῦτον ἠόξηκότι». ⁷

¹) Πλάτ. Τίμ. 73d.

²) » »

³) » » 90.

⁴) *Ενθα ἀνωτέρω.

⁵) »

⁶) Πλάτ. Πρωταγ. 318.

⁷) Πλάτ. Τίμ. 90c.

Πράγματι εκείνος, ὅστις ἔχει τύχει νὰ συναντᾷ καὶ νὰ ἀπασχολῆται μὲ σωματικὰς καὶ ταπεινὰς ὑλιστικὰς ἐπιθυμίας ὅστις διαρκῶς ἀσχολεῖται καὶ ἐρίζει μάλιστα ἐξ αἰτίας αὐτῶν πρὸς ἄλλους, ὧν προσηλωμένος εἰς ταύτας ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, κατ' ἀνάγκην αἱ ἀναπτυσσόμεναι εἰς αὐτὸν δοξασίαι, ἀρχαὶ καὶ πεποιθήσεις, ἀφ' οὗ δὲν κατεπολεμήθησαν διὰ καταλλήλου ἀγωγῆς, θὰ εἶναι ὑλιστικαὶ καὶ ταπειναί, μὴ ἀνήκουσαι εἰς τὸ ὑψηλὸν περιβάλλον τοῦ Νοῦ.

Ἐνῶ ἀντιθέτως «τῷ περὶ τὴν φιλομαθίαν καὶ περὶ τὰς ἀληθεῖς φρονήσεις ἐσπουδακότι καὶ ταῦτα μάλιστα τῶν αὐτοῦ γεγυμνασμένῳ φρονεῖν μὲν ἀθάνατα καὶ θεῖα ἂν περὶ ἀληθείας ἐφάπτεται πᾶσα ἀνάγκη που καθ' ὅσον δ' ἂν μετασχεῖν ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀθανασίας ἐνδέχεται τούτου μηδὲν μέρος ἀπολείπειν, ἅτε δὲ αἰεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ κεκοσμημένον δαίμονα ξύνοικον ἐν αὐτῷ διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι.»¹

Ὄντως ἐκεῖνος ὅστις κατέχεται ἀπὸ τὸν πῶθον τῆς μαθήσεως καὶ ἀσχολεῖται μὲ ἀναντιρρήτους ἀληθείας καὶ ὅστις ἔχει καταλλήλως ἀσκηθῆ ὥστε νὰ παραδέχεται ὅτι αἱ γνώσεις ἐκεῖναι προσεγγίζουν πρὸς τὸ θεῖον, ὅσαι συμπίπτουν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅστις δὲν παραλείπει καθ' ὅσον τοῦ εἶναι δυνατὸν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ εἶναι εὐτυχής, διότι διὰ τῆς προσπαθείας του ταύτης ὑπηρετεῖ τὸ θεῖον καὶ ἔχει πράγματι τοῦτο ὡς συγκάτοικόν του γενόμενος οὕτω θεῖον σκευός.

24. Κρίσεις καὶ αἰσθήματα, μνήμη, ἐννοιαί.

Ἐπειδὴ δὲ «τρία τριχῆ ψυχῆς ἐν ἡμῖν γένη κατώκισται»² ἐξ ὧν τὸ ἐν ἡσυχίᾳ «ἀνάγκη ἀσθενέστατον γέγενεσθαι, τὸ δὲ ἐν γυμνασίοις ἐρρωμενέστατον.»³ Διὰ τοῦτο ἡ ἐνδεδειγμένη ὁδὸς εἰς τὴν ἀγωγὴν εἶναι νὰ φροντίζη νὰ ἀποδίδη εἰς ἕκαστον γένος τῆς ψυχῆς «τὰς οἰκείας ἐκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις»⁴ διὰ νὰ ἔχωσι ταῦτα «τὰς κινήσεις πρὸς ἄλληλα ξυμμέτρους»⁵ διὰ νὰ μὴ ἀναπτυχθῆ οὐδὲν τῶν γενῶν τούτων ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἀρμονίας τοῦ ἀτόμου. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἐν ἡμῖν Νοῦς, ὡς τμῆμα τοῦ Πρωταρχικοῦ Νοῦ, λειτουργεῖ καὶ κινεῖται ὡς ἐκεῖνος. Καὶ ὅπως «αἱ τοῦ παντός διανοήσεις καὶ περιφοραί»,⁶ οὕτως εἶναι ἡ ἐν ἡμῖν ἐνέργεια τοῦ πνεύματος ὡς

¹) Πλότ. Τίμ. 73d.

²) Πλάτ. Τίμ. 89 c.

³) Αὐτόθι 10 c.

⁴⁻⁶) Πλάτ. Τίμ. 59.

«συγγενείς τῷ ἐν ἡμῖν Θεῷ»¹ Ὁ ἐντός μας δηλαδή πνευματικός κόσμος λειτουργεῖ καὶ κινεῖται κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ Θεοῦ Πνεύματος. Εἶναι δηλαδή τοῦτο Θεὸς ἐν ἀνθρώπῳ.

Τούτου ἕνεκεν ἡ ἐν γένει ἀγωγή πρέπει νὰ στρέφεται εἰς τὴν ἐπαναγωγὴν τοῦ πνεύματος εἰς τὰς παλαιὰς αὐτοῦ κινήσεις καὶ περιφορὰς, ἀπὸ τὰς ὁποίας τυχὸν ἐξέπεσε, διὰ νὰ ἀποκατασταθῇ τὸ πνεῦμά του εἰς τὴν παλαιάν του τροχιάν. Διὰ τοῦτο ὡς ὁ Πλάτων λέγει: «ταύταις (ταῖς περὶ τοῦ παντός κινήσεσι καὶ περιφοραῖς) δὴ ξυνεπόμενον ἕκαστον δεῖ τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κεφαλῇ διεφθαρμένας ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῦ παντός ἀρμονίας τε καὶ περιφορὰς τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιωσαί, κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώπου ὑπὸ Θεῶν ἀρίστου βίου πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον.»²

Ὁ Πλάτων εὐρίσκων ὅτι αἱ ἐγγεγραμμένοι ἐπὶ τῆς ἐγκεφαλικῆς ἐπιφανείας «περίοδοι» εἶναι χαραχθεῖσαι καὶ ἀποτυπωθεῖσαι «κινήσεις», δεικνύουσαι τὴν διαδρομὴν, τὴν ὁποίαν διήνυσε τὸ ἐν ἡμῖν Λογιστικόν, θεωρία συμφωνοῦσα μὲ τὰς περιέγκεφαλικῶν γαγγλίων ἀπόψεις τῆς ἀπηρχαιωμένης ψυχολογίας, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐπανορθῶν καὶ ἐπανευρίσκων τὰς ἐκ τοῦ χρόνου ἢ τὰς ἐκ τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ὕλην ἀποσβεσθείσας θείας ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκχαράξεις ἢ ἀποτυπωθείσας ἀληθείας θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀνεύρῃ αὐτὰς καὶ νὰ ἐξομοιωθῇ μὲ τὸ θεῖον πνεῦμα τοῦ δημιουργοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξομοίωσιν καὶ σύμπτωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος πρὸς τὸ θεῖον τοιοῦτον, διὰ τῆς πλήρους γνώσεως τῆς παγκοσμίου ἐν ἡμῖν νοήσεως, ἥτις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ «γνώθι σαυτόν», θὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐν τῇ παρούσῃ καὶ μελλούσῃ ζωῇ εὐτυχία, ἀποτέλεσμα γνώσεως, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν κατανόησιν καὶ ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς, τοῦθ' ὅπερ εἶναι τὸ ἰδανικόν τῆς Πλατωνικῆς ἀγωγῆς.

Διότι μετὰ τὴν ἀφομοίωσιν καὶ σύμπτωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος μὲ τὸν Δημιουργὸν Νοῦν ἀποπερατοῦται ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεθείς ὡς σκοπὸς τοῦ παρόντος καὶ μέλλοντος βίου ἢ κατ' ἀρετὴν Πολιτεία. Σημειωτέον ὅτι στοιχεῖα τοῦ «Λογιστικοῦ» ἢ Νοῦ εἶναι κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἡ «Ἀνάμνησις», ἡ μνήμη εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται ἡ πάσης φύσεως ἀνάπλασις τῶν παραστάσεων³ αἱ ἐκ τῆς μνήμης, ἡ ὁποία κατέχει παρὰ τῷ Πλάτωνι, σπουδαιοτάτην θέσιν, προερχόμεναι «κρίσεις», οὐ-

¹) Πλάτων Τίμ. 91.

²) Πλάτων Φαίδ. 72 c 74.

³) Αὐτόθι 74,75.

σαι κατ' σὺτόν νοηταί, ὡς καὶ ἐν τῇ συγχρόνῳ ψυχολογίᾳ εἰκόνες ¹ καὶ αἱ ἔννοιαι ἐν γένει οἷαι αἱ ὁμοιότητες καὶ ἀνομοιότητες καὶ ἰσότητες καὶ ἀνισότητες.

Ἡ Πλατωνικὴ ψυχολογία διακρίνουσα τὴν βούλησιν καὶ ἐπιθυμίαν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συμπέσουν, ὡς εἶδομεν, παραδέχεται τὸ «Δοξαστικόν», τὴν φαντασίαν.

Τοῦτο, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ νὰ τροφοδοτῆ τὸ πνεῦμα μὲ ἀντικείμενα συλληφθέντα καὶ συλλαμβανόμενα ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, διὰ τοῦτο ταῦτα δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὰ συνήθη σφάλματα.

Εἶναι ἡ ἐν ἡμῖν γενικὴ καὶ συνολικὴ ἀντίληψις τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ φυσικοῦ καὶ ψυχικοῦ περιβάλλοντος, ὅπως ταῦτα, μὴ ἐξηγηθέντα, ἐπηρέασαν μὲ τὸν μυστηριώδη αὐτῶν πῆλον ἡμᾶς.

Εἶναι συνεπῶς ἀσθενὲς λογικῶς οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὁμῶς, ἐπειδὴ ἔχει βαθυτάτας ρίζας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἀπαιτεῖ μεγίστην προσπάθειαν τῆς ἀγωγῆς πρὸς συντριβὴν πολλῶν εἰδώλων.

Τὸ δὲ «Αἰσθητικόν» ἀπλοῦται ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον διακλαδίζεται τὸ νευρικὸν σύστημα, τοῦ ὁποῖου κέντρον κατὰ τὸν φιλόσοφον εἶναι ὁ νωτιαῖος «μυελός», ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκκινοῦν «αἱ ἴνες δίκην ἀγκίστρων, σύνδεσμοι ψυχῆς καὶ σώματος», ² τὸ ὁποῖον ὡς ἀπορροφητικὴ οὐσία τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιρροῶν γίνεται διὰ τῶν ἰνῶν φορεὺς εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μεταβιβαζομένων ἐντυπώσεων.

Αἰσθητικὸν ἐπομένως εἶναι αἱ πέντε αἰσθήσεις, λειτουργοῦσαι καθ' ὃν ὀρίζει τρόπον ἢ φυσιολογία καὶ ψυχολογία, ὡς ἀφίνει περίπου νὰ νοηθῆ ὁ Πλάτων ἐκ τῶν διεσπαρμένων αὐτοῦ περὶ αὐτῶν θεωριῶν.

Κυριολεκτικώτερον ὁμῶς ὁ Πλάτων διὰ τοῦ ὄρου «αἰσθητικόν» ἐννοεῖ τὰς διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων συλλεγομένας καὶ μεταβιβαζομένας εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἐντυπώσεις, αἱ ὁποῖαι ὡς σωματικαὶ εἶναι ἀπατηλαί, καθὼ μὴ ληφθεῖσαι «αὐτῇ τῇ διανοίᾳ», ¹ ἀλλ' εἰσαχθεῖσαι ὅταν «ἡ ψυχὴ ἦτο συμπεφυρμένη μετὰ τοιοῦτου, ὡς τὸ σῶμα, κακοῦ», τὸ ὁποῖον «ἐτάραττε καὶ δὲν ἄφινεν αὐτὴν νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ φρόνησιν» ² Καθῆκον ἐπομένως τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ τονώσῃ τὴν ἀπελευθερωτικὴν προσπάθειαν τῶν τροφίμων, ἵνα μόνον μὲ τὰ βλέμματα τῆς διανοίας παρατηροῦν «αὐτὰ τὰ πράγματα». ³ Διότι τότε μόνον «ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναί, ἐὰν ὅ,τι μάλιστα μηδὲν ὁμιλῶμεν τῷ σώματι... ἀλλὰ καθαρεύομεν ἀπ' αὐτοῦ ἕως ἄν ὁ Θεὸς ἀπολύσει ἡμᾶς». ⁴

¹) Πλάτ. Φαίδ. 74 c.

²) Πλάτ., Τίμ. 61.

³) Πλάτ. Φαίδ. 65—66 b.

25. Φύσις γυναικός και άνδρός.

Ὁ Πλάτων προκειμένου νά θίξη τὸ λεπτόν και ἀκονθώδες ζήτημα τῆς γυναικείας φύσεως, τῆς δυναμικότητος μάλλον αὐτῆς ἐν σχέσει με τὴν ἀνδρικήν τοιαύτην, ἐρωτᾷ κατὰ τὸν συνηθῆ εἰς αὐτὸν τρόπον: «Πότερον δυνατὴ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἢ θήλεια τῆς τοῦ ἄρρενος γένους κοινωνῆσαι εἰς ἅπαντα τὰ ἔργα ἢ οὐδ' εἰς ἕν ἢ εἰς τὰ μὲν οἷα τε, εἰς δὲ τὰ δ' οὐ, και τοῦτο δὴ τὸ περί τὸν πόλεμον ποτέρων ἐστίν»; Τί ἀπὸ τὰ δύο δηλ. δύναται νά συμβῆ; Ἡ θηλυκὴ ἀνθρωπίνη φύσις δύναται νά συμμετάσχη με τὴν ἀνδρικήν τοιαύτην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ὄλων γενικῶς τῶν ἐργασιῶν ἢ μήπως ἡ θηλυκὴ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν δύναται νά συμμετάσχη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν οὐδεμιᾶς ἀνδρικής ἐργασίας ἢ μήπως εἰς ἄλλας μὲν δύναται εἰς ἄλλας δὲ ἀδυνατεῖ. Και ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νά ἐξετάσωμεν ἡ ἐργασία ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὸν πόλεμον εἰς ποίαν ἀπὸ τὰς δύο φύσεις φυσιολογικῶς ἀνήκει; ¹

Ὁ Φεμινιστὴς φιλόσοφος, τοῦ ὁποίου ὁμῶς αἱ περὶ γυναικός και γυναικείας δυναμικότητος θεωρίαι και γνώμαι δὲν παρέμειναν μέχρι τέλους αἱ αὐταί, ² θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ ζήτημα τῆς γυναικείας δυναμικότητος. Τοῦτο δὲ διότι θέλει κατὰ τὸν συνηθῆ του τρόπον νά ἀνακαλύψῃ διὰ τὴν δύσπιστον κοινήν γνώμην μέχρι ποίου σημείου δύναται νά φθάσῃ ἡ γυναικεία δυναμικότης και ἂν ἐν μέρει μόνον ἡ γυνὴ δύναται νά παρακολουθήσῃ τὸν ἄνδρα εἰς τὰς ἐν τῇ Πολιτεῖα ἐνεργείας του ἢ εἰς ὅλας ἐπιτυχῶς μηδὲ τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐξαιρουμένων.

Και ἐπειδὴ ἤθελε νά διαπιστώσῃ και τὸ ποσὸν ἀκόμη τῆς μεταξὺ ἀνδρός και γυναικός διαφορᾶς, διότι ἀπὸ τὴν διαπίστῳσιν ταύτην θά κατέληγεν εἰς ἀσφαλῆ συμπεράσματα ἐν σχέσει με τὸ ἐπίμαχον ζήτημα τῆς γυναικείας δυναμικότητος και ἀκριβοῦς φύσεως, ὡς ἀπορῶν ἐρωτᾷ: «Ἔστιν ὅπως οὐ πάμπολυ διαφέρει γυνὴ ἀνδρός τὴν φύσιν;» «Μήπως ἄρα γε δὲν διαφέρει ὑπερβολικά ὡς πρὸς τὴν φύσιν ἡ γυνὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα;» ³ Ἡ κοινὴ γνώμη, κατὰ τῆς ὁποίας ὁ Πλάτων ἀντιτίθεται, ἀπαντᾷ: «Πῶς δ' οὐ διαφέρει;» «Και πῶς δὲν διαφέρει ἡ γυναικεία φύσις ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν;» ⁴ Και ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει: «Πῶς οὐχ' ἀμαρτάνετε.... φάσκοντες αὖ τοὺς ἄνδρας δεῖν τὰ αὐτὰ πράττειν πλεῖστον κεχωρισμένην φύσιν ἔχοντας»; «Πῶς δὲν κάνετε

¹) Πλάτ. Πολιτ. 453d.

²) Πλάτ. Τίμ. 86.

³) Πλάτ. Πολ. 454.

⁴) » » » »

λάθος, με τὸ νὰ ὑποστηρίζετε παρ' ὄλ' αὐτὰ ὅτι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ἐκτελοῦν τὰς αὐτὰς ἐργασίας, ἐνῶ ἔχουν πολὺ διαφορετικὴν ἰδιοσυκρασίαν», ¹ καὶ δυναμικότητα ἐπομένως ἀντίληψις, τὴν ὁποίαν παρεδέχετο καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὡς θὰ εἶδωμεν, ὅποτε κατὰ τὴν γνωστὴν Πλατωνικὴν ἀρχὴν περὶ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας κατ' εἰδικότητα καὶ κλίσεις ἔπρεπε «Κατὰ φύσιν ἕκαστον ἓνα ἐν τῷ αὐτοῦ πράττειν», συμφώνως πρὸς τὴν φυσικὴν του δυναμικότητα ἕκαστος νὰ κἀνῃ καὶ μίαν ἐργασίαν, αὐτὴν ἀκριβῶς ἢ ὁποία προσαρμόζεται πρὸς τὴν φυσικὴν του κλίσιν.» ² Διότι μόνον οὕτω ἀποφεύγεται ἡ ἀναπόφευκτος ἀποτυχία, ἢ ὁποία παρουσιάζεται ὡς ἐπώδους ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐπιχειρεῖ τι πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς του δυνάμεις καὶ εἰδικότητας. ³ Ἄλλ' ἀφ' οὗ ἔγινε κατὰ τὴν ἀνωτέρω γνώμην παραδεκτὸν ὅτι ἡ «διαφορετικὴ φύσις πρέπει νὰ ἐκτελεῖ καὶ διαφορετικὴν ἐργασίαν» ⁴ καὶ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀντίληψιν «ἡ φύσις τῆς γυναικὸς εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν τοῦ ἀνδρός, αἱ δὲ ἄλλαι φύσεις αἱ μεταξὺ τῶν ἀτόμων τοῦ αὐτοῦ φύλου εἶναι ἴσαι ὑποστηρίζομεν ὅτι τῶρα πρέπει νὰ ἐκτελοῦν τὰ ἴδια ἔργα. ⁵ «Γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ἄλλην (φύσιν) εἶναι, τὰς δ' ἄλλας φύσεις τὰ αὐτὰ φασμέν νῦν δεῖν ἐπιτηδεύειν» διὰ νὰ μὴ ἀστοχήσουν ἐν τῇ ἐκτελέσει τούτων καὶ ἐν τῇ καθόλου των κοινωνικῇ ζωῇ. Διὰ τοῦτο λόγοι προνοίας καὶ σκοπιμότητος ἐπιβάλλουν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα βαθύτερον καὶ «ἂν ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ γυναικεῖον φύλον διαφέρει φυσιολογικῶς ἀπὸ τὸ ἀνδρικὸν ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν κάποιας τέχνης ἢ ἄλλης τινὸς εἰδικῆς ἐργασίας, τότε θὰ προβάλωμεν τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ διαφορὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν ἐκάστου φύλου, ἢ ὡς λέγει: «Καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν γυναικῶν γένος ἔαν πρὸς τέχνην τινὰ καὶ ἄλλο ἐπιτήδευμα διαφέρει φαίνεται τοῦτο δὴ φήσομεν ἑκατέρω δεῖν ἀποδιδόναι,» ὄντες τότε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναθεώρωμεν εἰς ἕκαστον φύλον νὰ πράττῃ ἔργα σύμφωνα πρὸς τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς αὐτοῦ δεξιότητας καὶ κλίσεις. ⁶

Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς διακρίσεως καὶ κατανομῆς τῆς ἐργασίας καὶ δράσεως τῶν δύο φύλων εἶναι ὁ καλύτερος καὶ δικαιότερος. Διότι ἔαν τὴν κατανομὴν τῆς ἐργασίας κάμωμεν μόνον «ἀπὸ τὸν λόγον ἀπλῶς ὅτι τὸ θηλυκὸν γεννᾷ καὶ τὸ ἀρσενικὸν ἐπιβαίνει, τότε δὲν θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει καμμία διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο φύλων, ἀντιθέτως μάλιστα θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχει γίνεαι ἀποδεκτὸν ὅτι ὑφίσταται μόνον διαφο-

¹) Αὐτόθι 454.

²) Πλάτ. Πολιτ. 453 d.

³) Ἀριστ. Πολιτ. Β 11.

⁴) Πλάτ. Πολιτ. 453 e.

⁵) Πλάτ. Πολιτ. 454 d.

⁶) Αὐτόθι 424 e.

ρά μεταξὺ τῶν ἀτόμων ὡς πρὸς τὸ σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἔν ἄτομον ἀσχέτως φύλου διαφέρει ἀπὸ τὸ ἄλλο μόνον πνευματικῶς καὶ θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πρέπει παρ' ἡμῖν οἱ φύλακες καὶ αἱ γυναῖκες τῆς τάξεώς των νὰ κάνουν τὰ ἴδια ἔργα» ἢ ὡς λέγει: ¹ «Τῷ τὸ θῆλυ τίκτειν, τὸ δ' ἄρρεν ὀχεύειν, οὐδέν τι πουφήσομεν ἀλλὰ μᾶλλον ἀποδεδείχθαι ὡς πρὸς ὃ ἡμεῖς λέγομεν διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἔτι οἴησόμεθα δεῖν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τοὺς φύλακας ἡμῶν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν».

Μόνον λοιπὸν ἔάν ὁ ἀνὴρ δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ἔργα ἀνώτερα πνευματικῶς ἀπὸ τὴν γυναῖκα εἶναι ἀνώτερος αὐτῆς καὶ ὄχι ἐξ αἰτίας τοῦ φύλου του. Διότι ἔάν, κατὰ τὸ βαθύτερον πνεῦμα τοῦ φιλοσόφου, ὁ συνδυασμὸς τῶν πνευματικῶν καὶ σωματικῶν δεξιοτήτων τοῦ ἀσχέτως φύλου ἀτόμου, δίδῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἰκανότητα νὰ μανθάνῃ καὶ νὰ κἀνῃ ἔργα ἀνώτερα ἄλλου, τότε προφανῶς εὕρισκόμεθα πρὸ φαινομένου ὑπεροχῆς καὶ κατὰ συνέπειαν πρὸ ἀνισότητος.

Κατόπιν δὲ τῆς τεθείσης βάσεως «κελεύομεν τὸν τὰ ἐναντία λέγοντα τουτ' αὐτὸ διδάσκειν ἡμᾶς πρὸς τίνα τέχνην ἢ τὶ ἐπιτήδευμα τῶν περὶ πόλεως κατασκευῆν οὐχ ἢ αὐτὴ ἀλλ' ἑτέρα φύσις γυναικὸς τε καὶ ἀνδρὸς»; «Παρακαλοῦμεν ἐκεῖνον ὅστις ἔχει ἀντίθετον γνώμην νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὸ ἐξῆς: Πρὸς ποίαν τέχνην ἢ εἰδικὴν ἐργασίαν ἀπὸ αὐτᾶς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Πολιτείας δὲν ἀπαιτεῖται ἢ αὐτὴ πνευματικὴ δυναμικότης ἐκ μέρους ὄλων τῶν ἀσχέτως φύλου ἐργαζομένων πολιτῶν καὶ ἂν εἶναι διαφορετικὴ ἢ φύσις τῆς γυναικὸς ἀπὸ τὴν τοῦ ἀνδρὸς» ² εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο.

Ὡς βλέπομεν ὁ Πλάτων κρίνων, ἐξ ἑνὸς καθ' ὑπόθεσιν μᾶλλον ἀποιελέσματος, ἐκ τοῦ ἔργου τὸν ἐργάτην, διότι «σύμφωνα πρὸς τὴν τελευταίαν ἔκβασιν ἕκαστον ἀπὸ ὅσα ἔγιναν προηγουμένως κρίνεται» ³ ἢ καὶ ἐπειδὴ παρ' αὐτῷ κυριώτερος παράγων εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ ὄχι ἡ κρίσις, τὸ βουλευτικὸν ὡς θέλει ὁ Ἀριστοτέλης, διὰ τοῦτο οὗτος κατατάσσει τὴν γυναῖκα εἰς ἴσην καθ' ὅλα σχεδὸν μοῖραν μὲ τὸν ἄνδρα.

Καὶ ἐπὶ τῆς τολμηρᾶς διὰ τὴν ἐποχὴν του ταύτης βάσεως στηριζόμενος προχωρεῖ, οἰκοδομῶν τὸ ὠραῖον προφανῶς, ἐλάχιστα ὅμως στερεὸν οἰκοδόμημα τῆς Πολιτείας του ὁ Πλάτων, εἰς τὸ ὁποῖον φρονεῖ ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ στεγάσῃ τὴν πάσχουσάν ἀνθρωπότητα.

26. Ἀνισότης τῶν ἀτόμων ἀσχέτως φύλου.

Ὁ Πλάτων διὰ τῶν ἀνωτέρω ζητεῖ νὰ γνωσθῇ διὰ ποίαν εἰδικότητα εἶναι κατάλληλος ἢ φύσις τῆς γυναικὸς ὡς κοινῶν.

¹) Αὐτόθι 455.

²) Πλάτ. Πολιτ. 455.

³) Δημοσθ. Λόγοι. Ὀλινθ. Α.

κοῦ μέλους καὶ πολιτικοῦ παράγοντος. Διότι ὄχι μόνον τὸν ἄνδρα ἀλλὰ καὶ τὴν γυναῖκα θεωρεῖ «ζῶον πολιτικόν», ἱκανὴν ἐπομένως νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν κανονικὴν καὶ ἁρμονικὴν λειτουργίαν τῆς Πολιτείας, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὁποίας ἐπιστρατεύει πάντας ἀσχέτως φύλου. Ἐπειδὴ φρονεῖ καὶ μετὰ πεποιθήσεως ὑποστηρίζει ὅτι «οὐδὲν ἐστὶν ἐπιτήδευμα τῶν τὴν πόλιν διοικούντων γυναικός διότι γυνή, οὐδὲ ἄνδρός διότι ἀνήρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἀμφοῖν τοῖν ζώοιν, καὶ πάντων μὲν μετέχειν γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν πάντων δὲ ἀνήρ ἐπὶ πᾶσιν δ' ἀσθενέστερον ἢ γυνή». «Καμμία δηλαδὴ εἰδικὴ ἐργασία, ἀπ' ὅσας ἀναφέρονται εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, δὲν ἀνήκει εἰδικῶς εἰς τὴν γυναῖκα ἐπειδὴ εἶναι γυνή οὔτε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα ἐπειδὴ εἶναι ἀνήρ ἀλλ' αἱ φυσικαὶ κλίσεις εἶναι ἐξ ἴσου διεσπαρμέναι εἰς τὰ δύο ζῶα, φυσιολογικῶς δὲ ἀνήρ καὶ γυνή μετέχουν ὅλων τῶν εἰδικῶν ἐργασιῶν, γενικώτερον ὅμως ἢ γυνή εἶναι σωματικῶς ἀσθενέστερα ἀπὸ τὸν ἄνδρα». Ἐξ ἰσότητος καὶ διὰ τοῦτο κανὲν δημόσιον ὑπουργεῖον δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνήκῃ μονομερῶς εἰς τὴν γυναῖκα διότι εἶναι γυνή ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸν ἄνδρα διότι εἶναι ἀνήρ. Διότι αἱ φυσικαὶ δεξιότητες καὶ τὰ πνευματικὰ προσόντα εἶναι καθ' ὅμοιον τρόπον κατανεμημένα εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα. Δύνανται ἐπομένως ἀνήρ καὶ γυνή νὰ μετέχουν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ γυναικεία δυναμικότης δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς ἐντάσεως μὲ τὴν ἀνδρικήν τοιαύτην. Αἱ ἀνατιθέμεναι ἐπομένως εἰς αὐτὴν ὑπηρεσίαι πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγώτερον τραχεῖαι. Κατὰ τὸν Πλάτωνα τὸ ποσὸν τῆς γυναικείας συμμετοχῆς πρέπει νὰ κανονισθῇ μόνον ἐπὶ τῇ βῆσει τῆς Σωκρατικῆς ἀρχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀρετὴ εἶναι μία καὶ ὅτι αὕτη δὲν διαφέρει οὔτε κατὰ τὸ φύλον τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται οὔτε καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον τῆς, διότι εἶναι ἐπιστήμη, γνῶσις. Διὰ τοῦτο πάντες ἀσχέτως φύλου εἶναι ἴσοι ἐφ' ὅσον γνωρίζουν καὶ δύνανται νὰ ἐπιτύχουν ἴσης δυνάμεως πνευματικὰ ἔργα.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι αἱ ὁμοίαι φύσεις ἀσχέτως φύλου πρέπει νὰ τύχῃσι ὁμοιομόρφου ἀγωγῆς διὰ νὰ καταστῶσιν ἱκαναὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἔργου. Διότι «εἰς τὰς ὁμοίας φύσεις πρέπει νὰ ἀναθέτωμεν τὰς αὐτὰς εἰδικὰς ἐργασίας». ¹⁾ «Ἐπιτηδεύματα τὰ αὐτὰ ἀποδοτέα ταῖς αὐταῖς φύσεσι». Ἐὰν αὐτὰ ἐπομένως ἐκπαιδευτικὰ μέσα καὶ τὴν αὐτὴν παιδείαν πρέπει νὰ παράσχωμεν εἰς τὰς ὁμοίας φύσεις γυναικείας καὶ ἀνδρας, διὰ νὰ καταστήσωμεν

¹⁾ Πλάτ. Πολιτ. 455c.

²⁾ » » »

τὰ ἄτομα ταῦτα ἴσα ἀπὸ ἀπόψεως γνώσεων.

Ἡ πείρα ἄλλωστε διδάσκει ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀσχέτως φύλου, γενική ἀνισότης. Καί τοῦτο ἐκ σκοπιμότητος πρὸς ἀμοιβαίαν ἐξυπηρέτησιν καὶ ἀλληλοεξάρτησιν.

Οὕτω «τὸν μὲν εὐφυῆ πρὸς τι τὸν δὲ ἀφυῆ, ἐνῶ ὁ μὲν ραδίως μανθάνει, ὁ δὲ χαλεπῶς καὶ ὁ μὲν ἀπὸ βραχείας μαθήσεως πολὺ εὐρετικός ἕως οὗ ἔμαθεν, ὁ δὲ πολλῆς μαθήσεως τυχὼν καὶ μελέτης μὴδ' ἄεμαθε σώζειτο· καὶ τῷ μὲν τὰ τοῦ σώματος ἱκανῶς ὑπηρετεῖ τῇ διανοίᾳ τῷ δὲ ἐναντιοῖτο». «ἄλλος μὲν δηλαδή εἶναι ἐκ φύσεως κατάλληλος πρὸς μίαν οἵανδήποτε ἐργασίαν ἐνῶ ἄλλος εἶναι ἀκατάλληλος δι' αὐτήν, ἄλλος εὐκόλως μανθάνει ἐνῶ ἄλλος δυσκόλως καὶ ἄλλος μὲν ἀπὸ ὀλιγοχρόνιον μάθησιν δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς ἀνακαλύψεις κατ' ἀντίθεσιν ἄλλου, ὅστις ἂν καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐσπούδαζεν ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ ὅσα ἐπὶ σειράν ἐτῶν ἐδιδάσκετο· καὶ ἄλλου μὲν ἡ καλή του ὑγιεινὴ κατάστασις ὑπηρετεῖ λίαν ἐπιτυχῶς τὸ πνεῦμα κατ' ἀντίθεσιν ἄλλου, τοῦ ὁποῦ ἡ σωματικὴ καχεξία παρεμβάλλει εἰς τὸ πνεῦμα πολλὰ ἐμπόδια»¹

Εἶναι ἀληθέστατον ὅτι τὸ πνεῦμα ποικίλλει καὶ ἡ ποικιλία του αὕτη ὀφείλεται εἰς διαφόρους φυσικοὺς καὶ τεχνικοὺς λόγους, τοὺς ὁποῖους ἡ ἀρχαία φιλοσοφία ἐπεχείρησε καὶ ἐπέτυχε διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν πολλοῖς νὰ ἐξηγήσῃ.

Κατώρθωσεν ἐμπειρικῶς ἔστω νὰ καθορίσῃ τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος. Καὶ ἐκ τῶν ἐκδηλώσεων τούτων, ἔστω καὶ συγκεχυμένως διατυπωθεισῶν διὰ τῆς πρὸ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφίας, ἐπέτυχε ἐν μέρει διὰ τοῦ Πλάτωνος νὰ διακρίνῃ καὶ καθορίσῃ νόμους λογικῆς καὶ ψυχολογίας συγχρόνως,² τοὺς ὁποῖους τὸ πολυμερές ἀλλὰ ταξιθετικὸν πνεῦμα τοῦ Ἀριστοτέλους κατέταξεν εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῶν θέσιν μέχρι σημείου, ὥστε ἡ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι Καντίου φιλοσοφία νὰ μὴ κάμῃ οὐδὲ ἐν βῆμα προόδου ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν.

27. Διχφορὰ μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νέας ἀγωγῆς.

Ὡς βλέπομεν ὁ Πλάτων μετὰ τῶν Πυθαγορείων προσέχει πολὺ εἰς τὸ πνεῦμα, εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀπορροφήσεως τῶν μέχρι τοῦδε ἀγνώστων

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν, τὴν ἀπὸ τῶν Πυθαγορείων κυρίως φιλοσοφίαν, τὸ ἀληθές κέντρον τῆς ἀντιλήψεως ὡς εἶπομεν εἶ-

¹) Πλάτ. Πολιτ. 455d.

²) Πλάτ. Φαίδ. 74c. Νόμοι ἰσότητος-ἀνισότητος. 71. Νόμοι ἀντιθέσεως 74, Μνήμη-Παράστασις. 73-74θ, Ἀνάπλασις Παρυστάσεων, 75 b, 83 αἰσθηματά.

ναι ὁ Νοῦς ἢ τὸν «λόγον ἔχον τῆς ψυχῆς», τοῦ ὁποίου ἔδρα εἶναι ὁ ἐγκέφαλος καὶ ὑποτελῆ εἰς αὐτὸν ὄργανα, αἱ αἰσθήσεις «αἱ ὁποῖαι ἄν καὶ εἶναι αἱ μοναδικαὶ αἰτίαι γνώσεων ἐκάστου ἀντικειμένου ἐν τούτοις δὲν μᾶς ἐξηγοῦν καὶ τὸν λόγον ἐκάστου ἐξ αὐτῶν». ¹ Ἐν ᾧ δὲ «εἰς ἄλλα ζῶα ἢ φύσις ἔχει φθάσει μέχρι μόνον τοῦ σημείου, ὥστε ταῦτα νὰ αἰσθάνωνται τὸ ὠφέλιμον καὶ τὸ βλαβερόν, εἰς τὸν ἄνθρωπον» ² ἐκτὸς τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων εἶναι «ὁ Νοῦς ἐντὸς τῆς ψυχῆς ... διότι ὁ Νοῦς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως, τῆς ἐπιστήμης» ³ τοῦ ὁποίου Νοῦ κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ μνήμη.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἡ νέα φιλοσοφία ὑπὸ τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ ὄρου «πνεῦμα» ἐννοεῖ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιλήψεως, τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων κατανόησιν τοῦ περιβάλλοντος ἐνῶ διὰ τοῦ γενικωτέρου ὄρου πνεῦμα ἐννοεῖ τὰς ἐννοίας, τὰ αἰσθήματα, τὰς παραστάσεις, τὴν μνήμην, τὴν κρίσιν, τὴν φρόνησιν, τοὺς συλλογισμοὺς καὶ ἐν γένει πᾶσαν διανοητικὴν ἐνέργειαν.

Καὶ ἡ ἀρχαία φιλοσοφία ἀορίστως ἔστω ὑποστηρίζει καὶ αὕτη ὅτι αἱ αἰσθήσεις εἶναι «οἷον ἄγκιστρα» τῶν ἐντὸς ἡμῶν ἀντικειμένων, συνδέουσαι ταῦτά μετὰ τῆς ψυχῆς, διὸ δηλαδή ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος ἀποτυποῦται διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ πλέον ἢ πείρα τῶν πραγμάτων ἐδημιούργησε διὰ τῶν αἰσθήσεων τὴν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως γνῶσιν, ἀρχὴ ἣτις ὠδήγησε τὸν Ἀριστοτέλην εἰς τὸ γνωστὸν συμπέρασμα τῶν περιπατητικῶν «Τίποτε δὲν ὑπάρχει εἰς τὸν Νοῦν τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ὑπῆρξε πρότερον εἰς τὴν αἴσθησιν». ⁴

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὡς εἶπομεν προηγουμένως αἱ αἰσθήσεις εἶναι κακοὶ ἀγγελιοφόροι πρὸς τὴν ψυχὴν περὶ τῆς ἀκριβοῦς φύσεως τῶν περὶ ἡμᾶς ἀντικειμένων, ἐνῶ ὁ «Νοῦς» τὸ «λογιστικόν» εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἐπιστήμης, διὰ τοῦτο αὐτὸ πρέπει νὰ δεσπόζη τῶν δύο ἄλλων ἀναφερθέντων στοιχείων τοῦ βουλευτικοῦ καὶ «θυμοειδοῦς».

Εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην κατέληξεν ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τοὺς καθὼς εἶπομεν Πυθαγορείους, οἵτινες παρεδέχοντο ὅτι ἕκαστον ἀπὸ τὰ ὄντα τελειοποιεῖται συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ ἡ αἰτία τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι «τὸ λόγον ἔχον», ὁ Νοῦς, ὅστις δεσπόζει τοῦ «ἄλόγου» ἀνοήτου μέρους τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶναι θεία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ οὐσία, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων παρεδέχετο τὸν ἄνθρωπον διφυῆ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατῴκει ὁ Νοῦς,

¹) Ἀριστ. Πολιτ. I. Β.

²) Αὐτόθι.

³) Ἰάμβλιχος «Περὶ φιλοσοφίας» IV 39 Λειψία.

⁴) Ἀριστ. «Περὶ ψυχῆς» Γ. I. Ἀνχλ. Α. ιθ. κ.λ.π.

μέ σκοπόν τήν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονίαν.

Ἐντεθθεν ἐξηγεῖται ἰδιατί παρ' αὐτῷ κυριαρχεῖ ἡ γνωσιαρχία ὡς πηγὴ καὶ φορεὺς τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀληθείας.

Καὶ ἡ νέα ἀγωγή παραδέχεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον μὲ μίαν ψυχὴν, ἡ ὁποία ἔχει τὰς γεννωμένας τῆς ιδιότητος ἢ δυνάμεις ὡς καὶ τὸ σῶμα. Αἱ ψυχικαὶ καὶ σωματικαὶ αὗται δυνάμεις τείνουσιν νὰ ἀναπτυχθοῦν, αἱ δὲ ἰδιαίτεροι πτυχώσεις, τὰς ὁποίας ἀμφότεραι λαμβάνουσι ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὰς συνηθείας τοῦ μέλλοντος.

Ἐπειδὴ δὲ τόσον παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ ὅσον καὶ νέα ἀγωγή ἡ ψυχὴ νοεῖται διὰ μέσου τοῦ σώματος, μὴ δυναμένη νὰ νοηθῇ αὐθόπαρκτος, διὰ τοῦτο ἡ μελέτη περὶ τῆς ἐξελιξεως τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ συμβαδίζῃ μὲ τὴν μελέτην τῆς ἐξελιξεως τοῦ σώματος.

Ὡς βλέπομεν ἡ νεωτέρα ἀγωγή λαμβάνει τὸν ἄνθρωπον ὡς ἑνιαῖον καὶ ἀδιαίρετον ὅλον, τοῦ ὁποίου αἱ φυσικαὶ, πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις εἶναι βαθύτατα συνδεδεμένα, ἐνεργοῦσαι ὀλοκληρωτικῶς. Διότι «τὸ καθαρὸν αἶσθημα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σοφίας σχηματίζεται εἰς τὸν στενὸν κύκλον τῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς παρορμοῦν καὶ τῆς ἐμπειρίας τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀνάγκην».¹

Διὰ τοῦτο ἡ σύγχρονος ἀγωγή ἀδυνατεῖ νὰ διαχωρίσῃ τὰς ἐντὸς μας δυνάμεις τόσον εἰς τὴν πράξιν ὅσον καὶ εἰς τὴν θεωρίαν.

Ἐν ᾧ ἡ Πλατωνικὴ ἀγωγή, ἀκολουθοῦσα τὴν Πυθαγόρειον, παρεδέχετο τὸν ἄνθρωπον ὡς εἶδομεν διφυῆ. Συγχίζουσα δὲ τὴν ἔννοιαν «Πνεῦμα» μὲ τὰς ἀπλᾶς αὐτοῦ ιδιότητας τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν μνήμην ἐξῆρεν μόνον αὐτὰς εἰς βάρος τῶν ἄλλων πνευματικῶν ιδιοτήτων: τῆς βουλήσεως, τῆς ἐπιθυμίας τοῦ λόγου καὶ τῆς κρίσεως.

Οὕτω λοιπὸν ἐξηγεῖται διατί μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δύο τούτων κυρίως ιδιοτήτων ὁ Πλάτων ἐστήριξε τὴν θεωρίαν τῆς ἀνισότητος τῶν ἀτόμων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην, ὅστις ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὸ ἔθος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρτα τὴν δύναμιν, τῆς βουλήσεως, εἰς τὴν ὁποίαν πολὺ δικαίως οἱ Στωϊκοὶ ἀπέδιδον μεγίστην σημασίαν πρὸς δημιουργίαν χαρακτηρος.

28. Ἡ πνευματικὴ διχφορὰ τῶν φύλων ὀφείλεται εἰς διάφορον εἰδίκευσιν.

Ὁ Πλάτων, ἐπιδιώκων νὰ ἐξισώσῃ τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν ἄνδρα, νὰ ἀνδροποιήσῃ μᾶλλον αὐτήν, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ

¹) Histoize Pestalozzi p. 97. Lausanne 1897.

Ἄριστοτέλους, ὅστις διέκρινεν εἰς τὴν γυναῖκα «τὸ φύσει ἀρχόμενον» καὶ τὸ «φύσει χειρόν», παραδέχεται, εἰς τὴν γυναῖκα ἑλαφράν τινα ἔναντι τοῦ ἀνδρός μειονεκτικότητα ἐνῶ ἀναγνωρίζει εἰς αὐτὴν ἰσόπαλον, ἰσόρροπον πνεῦμα.

Ἐπειδὴ δὲ θέλει νὰ δικαιολογήσῃ τὴν πνευματικὴν ταύτην μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσότητα, λέγει ὅτι ἡ κλίσις καὶ ἡ ῥοπή τοῦ ἀνδρός εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἐργασίας καὶ ἐνασχολήσεις, τῆς δὲ γυναῖκος εἰς τὰς οἰκιακὰς τοιαύτας προεκάλεσαν καὶ ἐδημιούργησαν εἰδικά τινα πνευματικὰ πλεονεκτήματα εἰς ἑκάτερον φύλον. Διότι ὡς ἡ πείρα ἀπέδειξε τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας ἀφομοιοῖ καὶ εἰδικεύει τὸν ἐργάτην, φέρον τοῦτον εἰς πλεονεκτικὴν ἔναντι τῶν μὴ εἰδικευθέντων θέσιν.

Ὅπως δὲ κατέστησεν εἰδικοὺς τοὺς ἀνδρας ἡ συνεχὴς αὐτῶν ἐπίδοσις καὶ ἀπασχόλησις εἰς τὰς ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἐργασίας καὶ τέχνας τοιοῦτοτρόπως καὶ «πολλαὶ γυναῖκες εἶναι πολὺ καλύτεραι ἀπὸ τοὺς ἀνδρας» εἰς ἔργα σχετιζόμενα μὲ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν.

Τὰ δύο ἐπομένως φύλα ἐξουδετεροῦνται ἀμοιβαίως εἰς τὰς ἑκατέρωθεν ἀδυναμίας. Γίνονται οὕτω ἴσα εἰς τὴν ἀμοιβαίαν τῶν ἀνισότητων καὶ εἰς τὰς ἑκατέρωθεν παρυσιαζόμενας τῶν ἐλλείψεις, διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ὁποίων ἀλληλεγγύως εὐθύνονται ἔναντι τῆς Πολιτείας, ἥτις ἀξιοῖ ἐξ ἀμφοτέρων νὰ ὠφελῆθῃ, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, ἡ εὐδαιμονία.

Εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὸ ζήτημα τῆς ψυχικῆς δυναμικότητος, τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῶν δύο φύλων. Τὴν ψυχικὴν ταύτην ἀνωτερότητα ὁ μὲν Ἄριστοτέλης ἀποδίδει εἰς ἔμφυτον τοῦ ἀνδρός ἔναντι τῆς γυναῖκος ὑπεροχήν. «Τὸ ἄρρεν ἡγεμονικώτερον τοῦ θήλεος εἰμὴ παρὰ φύσιν συνέστη», δηλαδὴ «τὸ ἄρρεν εἶναι περισσότερον θαρραλέον ἀπὸ τὸ θῆλυ ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἄρρεν ἔχει γεννηθῇ παρὰ φύσιν», ὁ ἐνῶ ὁ Πλάτων, ἀκολουθῶν, καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν τεθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀρχὴν τῆς εἰδικεύσεως καὶ ἐπιδόσεως, λέγει ὅτι ἡ μαχητικότης τοῦ ἄρρενος ὀφείλεται εἰς εἰδικὰς ὄλως συνθήκας, εἰς τὸν διαφορετικὸν αὐτοῦ βίον, τὸν ὁποῖον τὸ θῆλυ δὲν δύναται νὰ διάγῃ κατὰ τοὺς τελευταίους ἰδίως μῆνας τῆς κυήσεως ὡς καὶ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ θηλασμοῦ, καθ' ὃν τὸ ἀναπτυσσόμενον μητρικὸν φίλτρον καὶ ἡ φροντίς πρὸς διατροφήν τῶν μικρῶν ὑποχρεοῦσι τὸ σῶμα εἰς καταναγκαστικὴν καὶ ἐπιζήμιον ἀπραξίαν, ἥτις ἀφαιρεῖ μέρος τοῦ ἀπαραιτήτου καὶ ἐκ τῆς σωματικῆς ῥώμης ἀπορρέοντος θάρρους.

Ἡ σωματικὴ ὁμῶς αὕτη ἀδυναμία, ἡ συνεπαγομένη καὶ

1) Ἄριστ. Πολιτ. ν III 101.

2) Πλάτ. Πολιτ. 455 e «Πολλὰ γυναῖκες πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους».

3) Ἄριστ. Πολιτ.

την ψυχικήν, τοιαύτην πρέπει καὶ δύναται νὰ ἐκμηδενισθῆ με κατάλληλον ἄσκησιν καὶ ἀγωγήν.

Διότι αὐταὶ εἰδικεύουν τὰ ἄτομα δι' ὃν σκοπὸν προορίζομεν αὐτά. Καθ' ὅσον εἶναι κανῶν, ἰσχύων εἰς ὁλόκληρον τὸ ζωϊκὸν βασίλειον, συμφώνως πρὸς τὸν ὁποῖον «δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιήσῃ τις κανὲν ζῷον διὰ τινὰ ὠρισμένον σκοπὸν ἂν προηγουμένως δὲν ἔδιδεν εἰς αὐτὸ εἰδικὴν ἀνατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν». ¹⁾ Ἡ ὡς λέγει «οὐχ οἶον τε ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρῆσθαι τῷ ζῷῳ ἂν μὴ τὴν αὐτὴν τροφήν καὶ παιδείαν ἀποδιδῶς».

Κατ' ἀκολουθίαν ἡ φύσις διαρρυθμίζεται δι' ὠρισμένον τινὰ σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον καθίσταται ὀργανικῶς κατάλληλον τὸ ἄτομον, ἀσχέτως φύλου δι' εἰδικῆς ἀσκήσεως καὶ προπαιδεύσεως. Πρέπει ὁμοίως ἡ φύσις αὕτη νὰ περικλείη, ὡς λέγουν οἱ Πυθαγόρειοι, ὁ Ἄριστοτέλης καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων τὴν «ἀρετήν», ²⁾ τὴν δεξιότητα, τὴν ἔμφυτον προδιάθεσιν πρὸς τελειοποίησιν, ἄλλως ματαιοπονοῦμεν καὶ κατὰ τὴν νέαν ἀγωγήν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀγωγή παρὰ Πλάτωνι ἔχει, ὡς λέγει οὗτος μεγίστην ἰσχύον, θαυματουργὸν σχεδὸν δύναμιν, ἱκανὴν νὰ μετατρέψῃ, τροποποιήσῃ τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον, νὰ δώσῃ ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ ἰσχύον εἰς τὸν ὀργανισμόν, διὰ τοῦτο «ἐπιβάλλεται ἐὰν χρησιμοποιήσωμεν τὰς γυναῖκας διὰ τὰ αὐτὰ ἔργα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιήσωμεν καὶ τοὺς ἄνδρας, νὰ διδάξωμεν αὐτάς τὰ ἴδια πράγματα» ³⁾ «εἰ ἄρα ταῖς γυναῖξιν ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρῆσαιμεθα καὶ τοῖς ἀνδράσι τὰ αὐτὰ διδακτέον αὐτάς». Νὰ ὀπλίσωμεν δηλαδή αὐτάς με τὰς αὐτάς γνώσεις καθιστῶντες ταύτας ἐξ ἴσου καταλλήλους με τὸν ἄνδρα δι' ὅλα τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ κοινωνίᾳ ἔργα, ἀφ' οὗ μόνον οὕτω θὰ κατορθωθῆ καὶ ἡ ἐν τῇ πράξει ἐξίσωσις τῶν δύο φύλων.

29. Δυναμικότης τῆς γυναικός.

Ὁ Πλάτων, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ γυνὴ δύναται πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς νὰ ἐξισωθῆ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ διὰ τῆς εἰδικῆς σωματικῆς ἀσκήσεως νὰ ἐλαττώσῃ, ἐξαφανίσῃ εἰ δυνατόν σωματικὰς ἀτελείας, ζητεῖ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν θετικὸν κοινωνικὸν παράγοντα, μονάδα ἀρτίαν, ἀποσπῶν ταύτην ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν, ἀχρήστευσιν καὶ ἐγκατάλειψιν. εἰς τὰς ὁποίας εἶχε καταδικάσει ταύτην ὁ ἀνδρικός ἐγωῖσμός καὶ ὁ Ἀσιατικὸς δεσποτισμός.

Ὡς ὄνειροπόλος καὶ νοσταλγὸς μιᾶς τελειότητος βλέπει καὶ ὀραματίζεται τὸ «δέον», τὸ «ἀρμόζον» διὰ τὴν ἀνθρωπότη

¹⁾ Ἄριστ. Πολιτ. 434 α.

²⁾ Αὐτόθι.

³⁾ Πλάτ. Πολιτ. 452.